

TERRORELHÁRÍTÁS

Jobst Ágnes¹

A Német Demokratikus Köztársaság terrorelhárításának ambivalenciája

Abstract

The Stasi developed out of the internal security and police apparatus established in the Soviet zone of occupation in Germany after WW II. The ministry, whose forerunner was the Kommissariat 5, was founded on February 8, 1950, four months after the establishment of the German Democratic Republic. Under Erich Mielke the Stasi became a highly effective secret police organization. Within East Germany it sought to infiltrate every institution of society and every aspect of daily life. The Stasi also had links to various terrorist groups, most notably the Red Army Fraction (RAF) in West Germany. During the 1970s and '80s the Stasi worked closely with the RAF and cooperated with Abu Nidal, Ilich Ramírez Sánchez (commonly known as Carlos, "the Jackal"), and the Palestine Liberation Organization. The Stasi also allowed Libyan agents to use East Berlin as a base of operations for carrying out terrorist attacks in West Berlin. In addition, the present paper tries to

---

¹ könyvtáros, Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára

TERRORELHÁRÍTÁS

contribute to the Hungarian aspect of the topic, to the bilateral cooperation with the GDR.

A Német Demokratikus Köztársaság (továbbiakban: NDK) terrorelhárítását tárgyalva egy majd három évtizede letűnt állam intézményrendszerének egyik elemét vizsgáljuk. A szocialista blokk országainak intézményrendszerét a közigazgatási és az állambiztonsági funkció szétválasztása jellemezte, melynek következtében az állambiztonság területe önálló intézményi háttérrel rendelkezett.² Az utóbbi két terület az NDK esetében az Állambiztonsági Minisztériumhoz (Ministerium für Staatssicherheit), közkeletű rövidítését használva: Stasihoz tartozott. Az NDK létrejöttének speciális körülményei, az elismertetésért és fennmaradásért folytatott görcsös erőfeszítés minden területre, így a terrorelhárításra is kihatott, adott esetben felülírva az eredeti célkitűzéseket.

---

² Kivételt képezett Lengyelország és Magyarország, ahol a közigazgatási, a politikai rendőrségi és az állambiztonsági funkciót egyaránt a Közbiztonsági, illetve a Belügyminisztérium látta el. A Rákosi-korszak „klasszikus” időszakában, 1950 januárja és 1953 júniusa között Magyarországon az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) működött önálló, politikai rendőrségi és állambiztonsági funkciót ellátó intézményként.

TERRORELHÁRÍTÁS

Az NDK Állambiztonsági Minisztériumának létrehozása³

A második világháború befejezését követően a szövetséges hatalmak a náci Németország közigazgatási struktúrájának teljeskörű lebontásáról döntöttek. A keleti megszállási övezet katonai közigazgatását a SZVAG (Szovjetszkaja Vojennaja Adminisztracija v Germanii)⁴ szervezte meg, és ez a szervezet irányította és koordinálta az 1945 májusában Moszkvából hazatérő Ulbricht-csoport munkáját. A közrend és közbiztonság katasztrofális állapota folytán legsürgősebb feladatnak a rendőrség újjászervezése mutatkozott. A szovjet megszállási övezetet kezdetektől a rendőrség túlsúlyos jelenléte jellemezte. Egy 1948 szeptemberében összeállított statisztika a zónában alkalmazott rendőri erő létszámát 80 971 főre becsülte.⁵

A politikai rendőrség első csíráit a szovjet katonai közigazgatás, a SZVAG közreműködésével 1945–46-ban létrehozott ún. „információs osztályok” képezték, amelyek a Német Szocialista Egységpárt (továbbiakban: NSZEP) propagandájának terjesztését, a lakosság hangulatának figyelemmel kísérését és az állami szervek

---

³ A témára vonatkozóan bővebben ld.: JOBST Ágnes (2002): A politikai rendőrség létrehozása a Német Demokratikus Köztársaságban. In: A Történeti Hivatal Évkönyve 2000–2001. (Szerk. Gyarmati György) Budapest. Történeti Hivatal. 381–398. o.

⁴ Szovjetszkaja Vojennaja Adminisztracija v Germanii, azaz Németország Szovjet Katonai Közigazgatása.

⁵ NAIMARK, Norman (1996): The Russians in Germany. A History of the Soviet Zone of Occupation 1945-1949. Cambridge - London, Massachusetts - Harvard Univ. Pr., 74. o. 355–356. o.

TERRORELHÁRÍTÁS

ellenőrzését kapták feladatul.⁶ Az újságok és média kontrollját már 1946 kora nyarán bevezették, és a keleti zónában élőkét megpróbálták eltántorítani a „reakciónak” ítélt lapok, például a *Der Tagesspiegel* és a *Telegraf* előfizetésétől.⁷ Walter Ulbricht, a NSZEP elnökhelyettese az 1947 októberében megtartott belügyminiszteri konferencián szovjet jóváhagyással terjesztette elő a Német Belügyi Igazgatás (DVdl) alá tartozó információs szolgálat felállítására vonatkozó javaslatát. A politikai rendőrségi funkciót betöltő új osztályt 1947. november 11-én állították fel. Bizalmi személyeik és informátoraik politikai információk gyűjtésével foglalkoztak, az úgymond „demokratikus fejlődés ellenében” ténykedő személyekről és csoportokról gyűjtöttek adatot.

A politikai rendőrség magját a bűnügyi rendőrség keretében tartományi és a körzeti szinten létrehozott Komissariat 5 (továbbiakban: K5) elnevezésű egységek képezték, amelyek felállításáról a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. augusztus 5-én kiadott 201. számú parancsa rendelkezett. 1947 elején már 160 alkalmazottja volt a szervezetnek, amely tevékenységét Szászországról a zóna többi tartományára is kiterjesztette. Munkájuk végzése során konspiratív módszereket és titkosszolgálati eszközöket is alkalmaztak. A náci vezetők és háborús bűnösök felkutatása mellett a fennmaradt náci iratállomány összegyűjtése, rendszerezése és átvizsgálása, továbbá értékelése is hozzájuk

---

⁶ A szovjet megszállási övezetben már 1946. április 21-én megtörtént a Németországi Kommunista Párt és a Németországi Szociáldemokrata Párt egyesítése.

⁷ NAIMARK: i.m. 364.

TERRORELHÁRÍTÁS

tartozott.⁸ A náci maradványok felszámolásának céljával szerveződött osztályok tevékenysége rövid időn belül a szovjet típusú politikai berendezkedés ellenzőinek üldözése irányába tolódott el. Harcot indítottak mindazon polgári erők ellen, akik egy liberális alapokon nyugvó, demokratikus berendezkedésű társadalom felépítésében gondolkodtak. Erich Mielke állambiztonsági miniszter maga is az 5-ös egységeket tekintette a Stasi előfutárainak, amit az a tény is alátámaszt, hogy az 1950. február 8-án megalakított Állambiztonsági Minisztérium káderállományának 10%-a ezen elődszervezet munkatársainak köréből került ki.⁹

1947 márciusában a bűnügyi rendőrség egészét a K5 berlini központjának alárendeltségébe vonták, ami a politikai rendőrségi funkció előtérbe helyezését jelezte. Az 1948. január 8-i állománytábla szerint az osztály öt részlegre tagolódott. Külön részleg foglalkozott

- politikai természetű bűnügyek kivizsgálásával,
- a szövetséges csapatok katonái által elkövetett erőszakos cselekmények felderítésével,
- az újjáépítés elleni szabotázs akciók leleplezésével,
- valamint az antidemokratikus tevékenység felderítésével.

A német társadalom közel teljeskörű átvilágítását végezték el, amelynek során csupán Szászországban ötezer náci gyanús személy ellen indítottak eljárást. A vizsgálatot követően viszont a

---

⁸ SAULERLAND, Karol (2001): Harminc ezüst. Besúgások és árulások. Budapest. Helikon Kiadó. 88. o.

⁹ NAIMARK: i.m. 362.

TERRORELHÁRÍTÁS

felelősségre vontaknak a fele csupán ártalmatlan üzlettulajdonosnak, illetve középszintű alkalmazottnak bizonyult. A „náciitanítás” jelszavát használva szorították ki a hatalom bírálót a politikai közéletből, az új rendszerrel szembenállókat pedig szisztematikusan üldözték. A NSZEP delegációja Wilhelm Pieck, Otto Grotewohl, Walter Ulbricht és Fred Oelssner vezetésével 1948. december 8-án utazott Moszkvába, hogy az állambiztonság megerősítéséről tárgyaljon. December 18-án Sztálin személyesen fogadta a küldöttséget. A megbeszélés eredményeképpen a K5-ös osztályokat leválasztották a népi demokratikus rendőrségről, és a politikai rendőrség önálló szerveivé tették meg. Berlini központjuk 1949 tavaszától szorosan együttműködött a szovjet hatóságokkal és a Német Belügyi Igazgatással. A minden társadalmi csoportra kiterjedő letartóztatási hullám célja az új rend potenciális ellenfeleinek izolálása, társadalomból való eltávolítása volt. Brandenburg Tartomány Belügyminisztériumának iratanyaga szerint összesen 122 671 német állampolgárt zártak internáló táborba, amelyeket a náci által felállított koncentrációs táborokban (Buchenwald, Sachsenhausen, Fünfeichen stb.) rendeztek be.¹⁰

A Német Szövetségi Köztársaság (továbbiakban: NSZK) létrehozására reagálva 1949. október 7-én megalakították a keleti blokkba tagozódó német államot, a Német Demokratikus Köztársaságot. Az új állam arculatára letörölhetetlenül rányomta bélyegét az 1950. február 8-án alapított Állambiztonsági Minisztérium, amely az információs osztályokat, a K5-ös részlegeket

---

¹⁰ NAIMARK: i.m. 376.

TERRORELHÁRÍTÁS

és a népgazdaság védelmét szolgáló szervezeteket olvasztotta magába. Jelmondata: „a párt pajzsa és kardja” egyértelműen megmutatta, hogy az újonnan létrehozott minisztérium közvetlenül a párt irányítása alatt állt. A részlegek munkáját szovjet „tanácsadók” segítették; vagyis egy szovjet mintát követő német állam alapját vetették meg.¹¹ A minisztérium vezetőjévé a moszkvai emigráns Wilhelm Zaissert nevezték ki, aki korábban a megszálló szovjet haderő német képviselőjét látta el. Erich Mielke 1957-ig az államtitkári posztot töltötte be, jöllehet a minisztérium megszervezése és tényleges irányítása valójában az ő tevékenységéhez köthető.¹²

A terrorelhárításért felelős XXII. Osztály megalakítása

Az Állambiztonsági Minisztérium megalakításának időszakát és működésének első két évtizedét a szocialista német állam létének külső és belső biztosítása határozta meg, amiben a társadalmi támogatás deficitjéből fakadó problémák leküzdése játszotta a fő szerepet. A hidegháború klasszikus korszakának paradigmarendszerében a terrorelhárítás problémája későbbi formájában nem jelentkezett. A területért felelős önálló szervezeti

---

¹¹ GIESEKE, Jens (2001): Die DDR-Staatssicherheit. Schild und Schwert der Partei. Bonn, Bundeszentrale für politische Bildung. 15. o.

¹² A minisztérium működését szabályozó irányelveket a kezdetektől fogva Erich Mielke szignálta, 1950 szeptemberében, illetve 1952 novemberében még államtitkári minőségben, 1958 októberében, 1968 januárjában, illetve 1979 decemberében már miniszterként. Ld. Müller – Enbergs, Helmut: Hogyan szabályozta az Állambiztonsági Minisztérium a hálózati munkatársak munkáját? In: Az egykori állambiztonsági szervek és azok iratai Németországban és Magyarországon. Az 1997. október 8-i konferencia jegyzőkönyve. Budapest, 1956-os Intézet, 1998. 120.

TERRORELHÁRÍTÁS

egység, a Terrorelhárító munkacsoport (Arbeitsgruppe Terrorabwehr, ATA) megalakítására a hetvenes évek derekán, a Dél- és Nyugat-Európát érintő szervezett erőszakhullám megjelenését követően került sor.¹³ Létrehozását a müncheni olimpiai játékokon, 1972-ben rendezett vérfürdő előzte meg. A rákövetkező évben volt esedékes a világifjúsági találkozó kelet-berlini megrendezése, amelyre 26500 fiatal vártak. Jóllehet a terrorveszély eszkalálódását illető aggodalmak megalapozatlannak bizonyultak, mégis sor került „politikailag motivált erőszakos cselekményekre”; néhány Nyugatra kitelepülni szándékozó NDK állampolgár ugyanis alacsony beosztású pártfunkcionáriusok túszul ejtésével akarta kikényszeríteni távozásuk engedélyezését. Hasonló okok motiválták az 1962–1973 között 14 alkalommal végrehajtott repülőgép eltérítéseket is. Ezen szórványos esetek azonban sem céljukat, sem jellegüket illetően nem mérhetők a nyugati világot előntő erőszakhullámhoz; egyetlen olyan eset ismert, amikor keletnémet állampolgár sérülést szenvedett, illetve elhalálozott.¹⁴

Az 1975-ben létrehozott XXII. Osztály feladatkörébe tartozott a szélsőbaloldali és a szélsőjobboldali terrorcsoportok, valamint az NDK társadalmi rendszerét bírálók megfigyelése. A megfigyelés célkeresztjében a keletnémet ellenségképben mindenkor első helyet

---

¹³ WIEDMANN, Roland (2008): Die Dienstseinheiten des MfS 1950–1989. Eine organisatorische Übersicht. Berlin, Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR (továbbiakban: BStU). 99. o.

¹⁴ WUNSCHIK, Tobias (1996): Die Hauptabteilung XXII: „Terrorabwehr”. Berlin, BStU. (MfS-Handbuch) <http://www.nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0292-97839421301414> (Leöltve: 2017. augusztus 12.) 7. o.

TERRORELHÁRÍTÁS

elfoglaló szomszédos német állam, az NSZK állt, amit jelen esetben az onnan kiinduló erőszakhullám indokolt. A Terrorelhárító Osztály az állambiztonsági miniszter első helyettesének, Bruno Beater altábornagynak, majd 1980-tól utódjának, Gerhard Neiber altábornagynak az alárendeltségébe tartozott.¹⁵ Az osztályvezetői posztot 1975 és 1984 között Harry Dahl ezredes töltötte be, akit 1985. január 1-től Horst Franz ezredes váltott. Első helyettese, Günter Jäckel ezredes 1981-től irányította a szélsőbaloldali szervezetekért felelős szervezeti egység munkáját. Jäckel korábban arab vonalon, a hírszerzésnél szolgált, személyes jó kapcsolat fűzte Gerhard Neiber miniszterhelyetteshez, vagyis szakmai tapasztalata és személyes kapcsolatrendszere predesztinálta a poszt betöltésére. A második osztályvezető helyettes 1986 januárjától Horst Salewsky ezredes volt, akinek a „szélsőjobboldali” és konzervatív csoportok feldolgozása képezte feladatát. Klaus Achtenberg ezredes szintén osztályvezető helyettesi minőségben, az osztály egészét átfogva látta el a kiértékeléssel és ellenőrzéssel kapcsolatos teendőket 1976–1985 között.¹⁶ Az osztály létszáma 1975-ben 30, 1980-ban 129, 1988-ban 248 fő volt, vagyis a létszámfejlesztés dacára az Állambiztonsági Minisztérium kis létszámú szervezeti egységei közé tartozott.¹⁷ A terroristák keletnémet kapcsolatrendszerének felderítéséből fakadt, hogy a munkatársak 80 %-át foglalkoztató berlini központ mellett az osztály az NDK egyes körzeteiben is kis létszámú kirendelt munkacsoportokkal rendelkezett. A hivatásos

---

¹⁵ Wiedmann: i.m. 101.

¹⁶ Wunschik: i.m. 13.

¹⁷ Wiedmann: 2008. 102.

TERRORELHÁRÍTÁS

állomány méretéhez viszonyítva relatíve kiterjedt ügynökhálózatot működtettek.¹⁸

Az NDK Állambiztonsági Minisztérium Terrorelhárító Osztályának szervezete és működése

Az osztály felépítése és működése a „vonalas” elvet követte. Az operatív alárendelt szervezeti egységek között a feladatok az alábbiak szerint oszlottak meg:

1. részleg: Neonáci szervezetek (az NSZK-ban)
2. részleg: az NDK ellen irányuló névtelen, valamint álnéven történő fenyegetések és erőszakos cselekmények
3. részleg: „Szélsőbaloldali”, baloldali radikális és más balos csoportosulások (megszűnt 1986 szeptemberében)
4. részleg: „Szélsőjobboldali” és militáns antikommunista csoportosulások (kiváltképpen a keleti blokk emigránsainak vonatkozásában)
8. részleg: (Baloldali) terrorista csoportok (Nyugat-Európában és a Közel-Keleten)

---

¹⁸ 1988-ban 248 főállású munkatársa volt az osztálynak, emellett 418 nem hivatalos munkatársat foglalkoztattak. Ld. Wunschik: i.m. 20.

TERRORELHÁRÍTÁS

A nyugatnémet baloldali terrorista csoportok tevékenységének figyelemmel kísérése eredetileg a XXII/1. alosztály hatáskörébe tartozott. A fő hangsúly a Vörös Hadsereg Frakción (RAF) volt, a megfigyelés emellett az NDK politikai rendszerét bal oldalról bíráló Németország Kommunista Pártja/Marxisták–Leninisták csoportjának (KPD/ML) NDK szekciójára és a Nyugatnémetországi Kommunista Szövetség (KBW) felderítésére terjedt ki, valamint 1980-tól a Tageszeitung (taz) körét, és néhány nyugatnémet neotrockista szervezetet is átfogott.¹⁹

A terrorelhárító osztály átszervezésére 1981-ben került sor. A XXII/1. alosztály feladatkörét a XXII/3. és a XXII/8. alosztályok között osztották fel. A XXII/3. alosztály az NSZK-ban működő szélsőbaloldali és baloldali radikális csoportokkal foglalkozott. A szélsőbaloldal meghatározásában a politikai palettán a Német Szocialista Egységpárt irányvonala képezte a viszonyítási pontot. Érdeklődésük fókuszában az NDK politikai rendszerével szemben baloldali kritikát megfogalmazó „trockista” és „maoista” nézeteket valló csoportok álltak, ám a dogmákhoz szorosan nem kötődő, baloldali indíttatású alternatív mozgalmak, így az atomenergia felhasználását ellenzők és a nyugat-berlini házfoglalók is beletartoztak. Megfigyelésüket Neiber a következő jellemzéssel indokolta: „Ezek a baloldali szélsőségesek az úgynevezett? szocializmusban az emberi jogok és szabadság látszólagos elnyomása ellen tiltakozó mozgalomhoz tartoznak. Gyakran nyíltan együtt éreznek a renegátokkal, az árulókkal és a

---

¹⁹ WUNSCHIK: i.m. 41.

TERRORELHÁRÍTÁS

szocialista társadalmi rend egyéb ellenségeivel. Alapjában véve a reális szocializmus elleni gyűlölettel teli ideológiai akcióikat gyakran az erőszak alkalmazásának fenyegetésével kötik össze. Terrorista és egyéb erőszakos akcióik szervezése és lefolytatása programjuk alapvető részét képezik, a követségek és konzulátusok elleni terrorista akciókat és más erőszakos cselekményeket a „nemzetközi felszabadító harc” részének tekintik.”²⁰ Szintén a XXII/3. alosztályhoz tartozott a szocialista országokra, többek között az NDK-ra is áterjedő független békemozgalom felderítése, amelyben a Stasi XX. Főosztályával (Kultúra, Underground) működtek együtt. A XXII/3. alosztály létjogosultságát a 4/1985-ös számú titkos utasítás rendítette meg, amely arra vonatkozó hatásköri lista bocsátott ki, hogy meghatározott nyugatnémet objektumok megfigyelése a Stasi mely szervezeti egységének feladatkörébe tartozott. A MLPD (Marxistisch.-Leninistische Partei Deutschlands) és a KBW (Nyugat-németországi Kommunista Szövetség) feldolgozását például a Hírszerzés II. osztályához (HV A) tették át. A KPD/ML NDK szekciója ugyan a 3. Osztálynál maradt, ám a sikeres bomlasztás következtében a megfigyelés tárgyát képező szervezet felmorzsolódott, így az osztály feladat nélkül maradt.²¹

---

²⁰ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (továbbiakban: ÁBTL) 4.1. A-2019. Gerhard Neiber felszólalása. In: Az állambiztonsági szervek feladatai a nemzetközi terrorizmus elleni harcban. A nemzetközi tanácskozás jegyzőkönyve. Prága. 1979. április 3–5. 14–15.

²¹ A XXII/3. osztályt 1986. szeptember 1-n szüntették meg. Ld. Wunschik: i.m. 42–43.

TERRORELHÁRÍTÁS

A terrorelhárítás legnehezebb területét a XXII/8. alosztály kapta, amelynek munkáját az ambivalens elvárások is megnehezítették. Ők foglalkoztak a terrormerényletek túlnyomó részét elkövető, rendkívül aktív baloldali terrorcsoportokkal és a palesztin terrorszervezetekkel. Hozzájuk tartozott többek között a Vörös Brigádok Frakció és a belőle kinőtt Június 2. mozgalom²², a Forradalmi Sejtek, a Vörös Zora,²³ valamint több további, militáns nézeteket valló nyugatnémet csoport. A velük kapcsolatban álló francia (Action Directe), olasz (Vörös Brigádok), belga CCC (Cellules Communites Combattantes), baszk (ETA) és ír (IRA) terrorszervezetek is a látókörükbe kerültek.²⁴ A keletnémet titkosszolgálatot az információgyűjtésre koncentráló passzív alapállás jellemezte: „Tapasztalataink azt is megmutatják, hogy fő feladataink egyike olyan előfeltételek megteremtése legyen, amelyek lehetővé teszik az ellenség területén levő olyan szervekbe és intézményekbe történő behatolást, amelyekben koncentráltan megtalálhatók a terrorakciókat elkövető szélsőséges szervezetek, csoportosulások és erők terveiről, szándékairól és intézkedéseiről, valamint tagjairól, kapcsolatairól és anyagi-technikai eszközeiről szóló információk. Ehhez szerintünk az egyes esetekben közvetlenül az olyan terrorista

---

²² Az 1970-es években Nyugat-Berlinben működő terrorcsoport nevét az 1967 júniusában tartott demonstráció elleni rendőri fellépés halálos áldozatának, Benno Ohnesorg halálának emlékére kapta. Tíz éves működésük során vezető köztisztviselők és bankok ellen intéztek támadást.

²³ A radikális baloldali nézeteket valló feminista csoport az 1980-as évek elején vált ki a Forradalmi Sejtek terrorszervezetéből. Főként a nők jogai és környezetvédelmi célok érdekében léptek fel.

²⁴ WUNSCHIK: i.m. 43–44.

TERRORELHÁRÍTÁS

eszközöket alkalmazó szervezetekbe kell behatolni, amelyekből közvetlen veszély származik az NDK-ra és a baráti államokra.”²⁵

A nemzetközi terrorizmus elhárításáért felelős XXII/8. alosztály 1988-ban 155 nem hivatalos munkatársat foglalkoztatott.²⁶ Mivel a terroristák köréből bajos lett volna együttműködő személyeket toborozni, ügynökbeszervezés terén az NDK-ban élő arab férfiak keletnémet partnereire koncentráltak. Ami a terrorszervezetekbe beépített ügynökeiket illeti: a korszak tizenkilenc legfontosabb terrorista csoportjában 53 informátorral rendelkeztek.²⁷

Terrorszervezet	Beépített ügynök
Abu Nidal Szervezet ²⁸	6
Carlos ²⁹	5

²⁵ NEIBER: i.m. 25–26.

²⁶ WUNSCHIK: i.m. 20.

²⁷ WUNSCHIK: i.m. 46–47.

²⁸ A Palesztin Felszabadítási Szervezetből 1974-ben kivált csoport nevét alapítójáról, Abu Nidalról kapta. A 20 országban végrehajtott támadások során közel 900 embert sebesítettek meg, illetve öltek meg. A Palesztin Felszabadítási Szervezettel szemben elzárkoztak a diplomáciai rendezés lehetőségétől, és az Izraellel szemben fennálló konfliktus egyetlen lehetséges megoldásának a fegyveres harcot tartották,

²⁹ Ilich Ramírez Sánchez, ismertebb nevén „Carlos” vagy „Sakál” a marx-lenini eszméket követő szélsőbaloldali terrorizmus emblemikus alakja. 1970-ben csatlakozott a Palesztin Felszabadítási Szervezethez. A dél-amerikai származására utaló „Carlos” fedőnevet szervező tisztjétől, Bassam Abu Sharíftól kapta. 1975 júniusában a párizsi Orly repülőtér, 1975. december 21-én a Kőolaj Exportáló Országok Szervezetének (OPEC) bécsi főhadiszállása ellen hajtott végre merényletet. 1976-ban Adenben telepedett le, szír, libanoni és német tagok részvételével önálló fegyveres csoportot hozott létre, amely nyugat-európai, főként francia célpont ellen hajtotta végre véres akcióit.

TERRORELHÁRÍTÁS

Palesztin Felszabadítási Szervezet ³⁰	4
Palesztin Felszabadítási Szervezet Nemzeti Frontja ³¹	3
Abu Mohamed	3
15. Mai/Abu Ibrahim ³²	2
Muszlim Testvériség ³³	2
Vörös Hadsereg Frakció (Rote Armee Fraktion, RAF) ³⁴	4

---

³⁰ A Palesztin Felszabadítási Szervezet 1964-ben Jeruzsálemben alakult meg. Célja az Izrael által megszállt palesztin területek felszabadítása. Széleskörű diplomáciai kapcsolatai folytán a palesztin nép legitim képviselő szervezetének tekintik, 1974 óta az ENSZ-ben megfigyelői státusszal rendelkezik. A szervezet irodája 1975-ben kezdte meg működését Budapesten. 1982-ben diplomáciai rangot kapott, 1988. november 15-étől nagykövetségként működött.

³¹ A Palesztin Felszabadítási Szervezetből 1968-ban kivált csoport az Izraellel szemben fennálló konfliktus egyetlen megoldását szintén a fegyveres küzdelemben látta. Vezetőjük a szír hadsereg korábbi századosa, Ahmad Jabril volt. Főhadiszállásukat Damaszkuszban rendezték be.

³² A Palesztin Felszabadítási Szervezetből 1979. május 15-én kivált frakció. A csoport nevében szereplő, szimbolikus értékű dátum a Palesztina feletti brit mandátum végére, egyben az első arab–izraeli háborúra utal. Vezetője Muhammad al-Umari (Abu Ibrahim) volt.

³³ Több közel-keleti iszlám szervezet ismert ezen a néven. Az elsőt közülük 1928-ban, Egyiptomban hozták létre. Feltehetően nekik tulajdonítható az 1954-ben Gamal Abdel Nasszer egyiptomi kormányfő ellen 1954-ben elkövetett sikertelen merénylet.

TERRORELHÁRÍTÁS

Vörös Hadsereg Frakció ³⁵	2
Forradalmi Sejtek (Revolutionäre Zellen) ³⁶	4
Autonómok ³⁷	3
Militáns Nyugat-Berlin ³⁸	3
ETA (Euskadi Ta Askatasuna) ³⁹	2

³⁴ A vezetői után Baader-Meinhof-csoportnak is nevezett szélsőbaloldali szervezet, amely 1968–1998 között az NSZK-ban működött. Az antikapalista és neomarxista elveket valló csoport célpontjai az államapparátus tagjai, valamint gyárosok és bankigazgatók voltak. Működésük három évtizede alatt 32 embert gyilkoltak meg. A keleti blokk összeomlása után a csoport megroppant, utolsó merényletüket 1991. április 4-én követték el, 1998-ban bejelentették megszűnésüket. Az Állambiztonsági Minisztérium a „Stern I” fedőnevű operatív művelet keretében folytatta a csoport megfigyelését.

³⁵ A „Stern II” fedőnevű operatív művelet célpontjai a Vörös Hadsereg Frakció NDK-ban letelepedett tagjai voltak.

³⁶ 1973-ban alakult szélsőbaloldali szervezet, amely a hetvenes és nyolcvanas években csaknem kétszáz gyújtogatásos és robbantásos merényletet követett el a Német Szövetségi Köztársaságban. A kilencvenes évek elején a szervezet feloszlott.

³⁷ A parlamenten kívüli ellenzékhez kapcsolódva a '60-as évek végén kezdtek meg működésüket az NSZK-ban. Elsősorban politikai demonstrációkat szerveztek, ám szélsőséges csoportjuk kapcsolatban állt a Vörös Hadsereg Frakcióval, a Június 2. mozgalommal, valamint a Forradalmi Sejtekkel.

³⁸ A tizenöt főt számláló terrorcsoport tagjait 1969-ben Jordániában, az Al-Fatah kiképzőtáborában képezték ki a lőfegyverek használatára és az időzített bombaszerkezetek készítésének technikáira. A berlini Zsidó Közösségi Házban 1969. november 9-én, a náci progromok emlékére tartott megemlékezésen hajtottak végre robbantásos merényletet, amelyben az emlékünnepségen részvevő 250 személy, közöttük Nyugat-Berlin polgármestere, Klaus Schütz vesztette életét.

TERRORELHÁRÍTÁS

Action Directe ⁴⁰	1
CCC (Cellules Communites Combattantes) ⁴¹	1
Vörös Brigádok (Brigate Rosse) ⁴²	1
IRA (Irish Republican Army) ⁴³	1
Japán Vörös Hadsereg Frakció ⁴⁴	3

³⁹ A „Baszkföld és Szabadság” függetlenségi mozgalom 1958-ban alakult meg. A baszk függetlenségért folytatott küzdelem során hivatalos személyek, spanyol rendőrök, katonák, magas beosztású állami tisztviselők ellen követtek el merényleteket. 1968 óta 829 halálos áldozatot és több ezer sebesültet követelt a tevékenységük. A több ágra szakadt mozgalom mérsékelt szárnya később a parlamenti demokrácián belül, politikai eszközökkel harcolt a baszk autonómiáért.

⁴⁰ Anarchista és kommunista vonásokat mutató földalatti mozgalom Franciaországban, 1979–1987 között kb. 50 merényletért és gyilkosságért vállalták a felelősséget. Párizsi csoportjuk 1984-ben egyesült a Vörös Hadsereg Frakciójával, míg lyoni águk az antiszemizmus irányába fordult.

⁴¹ 1982–1985 között Belgiumban működő, Amerika-ellenes marxista terrorszervezet. Működésük során 28 terrorcselekményt hajtottak végre, ám a civil áldozatok elkerülésére törekedtek. Leghíresebb szabotázsakciójukat 1984. december 11-én a NATO közép-európai csővezeték-rendszere ellen hajtották végre.

⁴² Az olasz szélsőbaloldali terrorista csoportot 1970-ben, Milánóban alapították. Tagjai kommunista városi gerillákként határozták meg magukat. A csoport 1970–1987 között 73 merényletet hajtott végre. A leghírhedtebb közülik Aldo Moro volt miniszterelnök 1978. március 16-án végrehajtott elrablása, majd meggyilkolása volt.

⁴³ Az Ír Köztársasági Hadsereg 1919 óta állt a britek ellen folytatott függetlenségi harc élén. A brit fegyveres erők által kiprovokált terrorhadjárataik következtében 1968–1998 között háromezren haltak meg, közülük hétszáz brit katona.

TERRORELHÁRÍTÁS

Titkos Örmény Hadsereg ⁴⁵	3
--------------------------------------	---

A terrorelhárítás intézményrendszerének következő átszervezését 1988-ban kezdték meg. (Az osztály 1988-ban érvényes szervezeti felépítését a tanulmány végén található szervezeti ábra szemlélteti.) A szervezeti struktúra átalakításának első lépéseként az erőszakos cselekmények gyakorlati leküzdéséért felelős készenléti munkacsoport központi speciális egységeit (ZSK Zentrale Spezifische Kräfte), melyek korábban Erich Mielke állambiztonsági miniszter közvetlen alárendeltségébe tartoztak, 1988. április 1-én XXIII. Osztály elnevezéssel (AGM/S Arbeitsgruppe des Ministers/Sicherheit) illesztették be az intézményi struktúrába. Az újonnan megalakított osztályt 1989. március 1-vel, teljes személyi állományával és feladatkörével egyetemben összevonták a XII. Osztállyal, ezzel a terrorelhárítás feladatát főosztályi rangra (XXII. Főosztály) emelték.

---

⁴⁴A japán Fusako Shigenobu által vezetett terrorszervezet az 1960-a években, a vietnami háborút ellenző mozgalomból nőtt ki, egyik fő céljának a kapitalizmus lerombolását tartotta. 1971-től az iszlám fundamentalizmus irányába fordultak. Felvették a kapcsolatot a palesztin szélsőségesekkel, és áttelepülésük után Libanonból indították akcióikat. Főként repülőterek és nagykövetségek ellen intéztek támadásokat. Első nagy akciójuk 1972 májusában a Tel Aviv-i repülőtér elleni végrehajtott merénylet volt, amelyben 26-an vesztették életüket és 78 sérültek meg.

⁴⁵ Az Örményország felszabadítására létrehozott szervezetet a Stasi a „Jan” fedőnevű operatív eljárás keretében, a szovjet titkosszolgálattal együttműködve figyelte. Ld. WUNSCHIK: i.m.. 46.

TERRORELHÁRÍTÁS

A keletnémet terrorelhárítás ambivalens jellege: a túréstől a támogatásig

A szocialista állambiztonsági szervek 1979. április 5-én Prágában, majd 1987. november 27-én Várnában megrendezett tanácskozásának fontos témáját képezte a terrorelhárítás problémája. Keletnémet részről két fontos alapelv körvonalazódott, amelyek rávilágítanak a Stasi terrorelhárítását jellemző sajátos ambivalenciára. A terrorelhárításért felelős Gerhard Neiber állambiztonsági miniszterhelyettes prágai tanácskozáson elhangzott felszólásából világosan kiderül, hogy a terrorizmusban a rivális német állam, a Német Szövetségi Köztársaság megrendítésének egyik eszközét látták: „Magától értetődik elvtársak, hogy korántsem becsüljük alá azt a terrorista veszélyt, ami a szélsőbaloldali szervezetek, csoportok és erők részéről fenyeget. Azonban, ahogyan azt eddig gyűjtött tapasztalataink megmutatják, a meghatározott szélsőbaloldali erők az NSZK-ban, mint pl. a „Vörös Hadsereg Frakció”, a „Forradalmi sejtek”, vagy a „Június második mozgalom” elnevezésű anarchista-terrorista csoportok eddig terrorista akcióik fő csapását mindenek előtt az imperializmus politikai államférfiúira és más neves képviselőire, valamint az imperialista államapparátus bizonyos intézményeire és objektumaira mérték.”⁴⁶ Erich Mielke állambiztonsági miniszter rokonszenvének egyértelmű bizonyítéka az a Markus Wolfftól származó, előszeretettel idézett megjegyzése is, mely szerint egy katonai

---

⁴⁶ NEIBER: i.m. 13.

TERRORELHÁRÍTÁS

konfliktus esetén a Vörös Brigádok tagjait is be lehetne vonni a Nyugat elleni szabotázsakciókba.⁴⁷

Amikor 1979 őszén a Vörös Hadsereg Frakció (Rote Armee Fraktion, RAF) nyolc tagja a szervezetből való kilépés mellett döntött, az NDK vezető politikusai hozzájárultak, hogy a nemzetközileg körözött terroristák a keletnémet állam területén telepedjenek le. Új identitásukról a XXII/8. alosztály gondoskodott.⁴⁸ A schönefeldi repülőtéren, 1978 tavaszán került sor Inge Viett – a „Június 2.” mozgalom akkor még aktív tagja – és Harry Dahl, az NDK terrorelhárítás főnöke közötti első találkozóra. Néhány héttel később Viett a Friedrichstrasse-i határátkelőhelyen, ismét hamis okmányokkal, fegyveresen utazott be az NDK-ba. Bulgária felé menekült, ahol két másik társa csatlakozott hozzá. Mivel a Német Szövetségi Nyomozó Hivatal munkatársai ott is a nyomukban voltak, Csehszlovákia felé utaztak tovább. A csehszlovák állambiztonsági szerv munkatársai letartóztatták, és a keletnémet hatóságoknak adták át mindhármukat. Viett és Dahl legközelebb 1980 májusában, a Berlintől délkeletre fekvő Königs Wusterhausenben találkoztak. Viett a keletnémetek támogatását kérte, hogy segítsenek olyan szocialista országot találni, amely kész befogadni a terrorszervezetből kilépni szándékozókat.

Az egyeztetéseket követően végül az NDK ajánlott számukra menedéket. 1980. augusztus 18-án Ralf Friedrich és Sigrid

---

⁴⁷ WUNSCHIK: i.m. 44–45.

⁴⁸ WUNSCHIK: i.m. 44.

TERRORELHÁRÍTÁS

Sternebeck utaztak be az NDK-ba. Néhány héttel később Susanne Albrecht, Monika Helbing, Silke Maier-Witt, Werner Lotze és két további társuk követte őket. Végül 1982-ben Inge Viett és Henning Beer zárták a sort. Ily módon már tízre emelkedett az NDK-ban állampolgárságot nyert terroristák száma. Megérkezésüket követően a Stasi 74. számú titkos objektumában, a Briesen an der Fluchtban található erdészlakban helyezték el, és készítették fel őket az NDK-beli életre. Új személyazonosságot kaptak, majd az NDK különböző városaiban telepítették le őket, ahol munkahelyről és lakásról is gondoskodtak számukra. Miközben a nyugatnémet hatóságok a Stasi dezinformációit követve bottal üthették a nyomukat a Közel-Keleten, nyugodtan és biztonságban éltek az NDK-s mindennapokat könyvkötőként, orvosként, gépészként és fényképészként ténykedve Kelet-Berlinben, az Odera parti Frankfurtban, Senftenbergben, illetve Schwedtben. A „Stern 2” fedőnevű operatív eljárás keretében természetesen szoros megfigyelés alatt tartották őket. Ezen kívül nem hivatalos munkatársi minőségben működtek együtt az Állambiztonsági Minisztériummal.⁴⁹ Lakásaikat bepoloskálták, telefonbeszélgetéseiket lehallgatták. Egy 1985-ben keletkezett jelentés megállapítása szerint a csoport tagjai sikeresen betagozódtak a keletnémet társadalomba, és már nem jelentettek veszélyt. A Stasi munkatársai havi egy-két alkalommal keresték fel őket. Noha tilos volt egymással érintkezniük, a brieseni erdészházban találkozási lehetőségük nyílt, hogy a Stasi

---

⁴⁹ WIEDMANN: i.m. 102.

TERRORELHÁRÍTÁS

felügyelete alatt, közösen ünnepeljék az NDK megalakulásának évfordulóját.

Csendestárs vagy cinkostárs?

A keletnémet politikusok és a Stasi vezetői komoly engedményeket tettek annak érdekében, hogy a nemzetközi terrorizmus veszélyét távol tartsák az NDK-tól. Ahogy Gerhard Neiber miniszterhelyettes megfogalmazta: „A politikai és operatív munkában megpróbálunk jól átgondolt, az összes lehetséges következménnyel számoló döntéseket hozni, hogy ne engedjük meg az NDK és más baráti országok sérelmére a politikai károkozást. Ilyen állásponthoz tartjuk magunkat például akkor, ha a nemzetközi légi összeköttetésben és az NDK területén olyan nem szocialista országokból érkezett személyek tűnnek fel, akiket a nyugati szervek terrorista akciókban vagy hasonló szervezetekben és csoportokban való részvétellel gyanúsítanak. Ilyen esetekben az vezérel bennünket, hogy egyrészt elkerüljünk minden olyasmit, aminek segítségével az ellenség az NDK-t azzal vádolhatná, hogy az hivatalosan támogatja a terrorakciók elkövetésével gyanúsított személyek tevékenységét, másrészt mindent el szeretnénk követni annak megakadályozása céljából, hogy az ilyen személyek egyes ostoba döntések miatt közvetlenül vagy közvetve ösztönözve érezzék magukat az ellenünk való „megtorló intézkedésekre vagy arra, hogy az eddiginél nagyobb mértékben kövessenek el vagy kezdjenek

TERRORELHÁRÍTÁS

elkövetni terrorakciókat a szocialista országok és azok állampolgárai ellen.”⁵⁰

A fentiekben megfogalmazott kettős stratégia gyökerestől aláásta a terrorelhárítás koncepcióját. A keletnémet állam hallgatólagos együttműködése folytán a terroristák fegyveres támaszpontként használhatták az NDK területét. Ilich Ramírez Sánchez, ismertebb nevén „Carlos” vagy „Sakál” és jobbkeze, a nyugatnémet Johannes Weinrich – korábban a „Forradalmi Sejtek” elnevezésű szervezet tagja (fedőneve: „Heinrich Schneider”) – egész fegyverarzenált csempészett be büntetlenül az országba. Helmut Voigt ezredesnek – a baloldali és a nemzetközi terrorizmus elhárításáért felelős egység vezetőjének utólagos közlése szerint először 1982 májusában fordult elő, hogy a szír diplomata útlevéllal „Joseph Leon” néven beutazó Weinrichet feltartóztatták, és a csomagjában talált 24,38 kilogrammnyi plasztik robbanóanyagot elkobozták. A korábbiaknál határozottabb fellépést azzal indokolták, hogy „katonai szabotázs céljára alkalmas” mennyiséget szállított. A szigor átmeneti jellegűnek bizonyult, a Carlos-féle csoport 1983. augusztus 16-án mégis visszakapta a lefoglalt csomagot. A kőjátékot követően a szír nagykövetségen tárolták a kalandos sorsú robbanóanyagot, amelyet a nyugat-berlini Francia Ház ellen 1983. augusztus 25-én végrehajtott, egy halálos áldozatot és huszonhárom sebesültet követelő merényletben használtak fel. Amint az utóbbi eset is mutatja, a csendestársi szerep

---

⁵⁰ NEIBER: i.m. 9–10.

TERRORELHÁRÍTÁS

ellehetetlenítette a terrorizmus elleni hatékony fellépést. A nemzetközi terrorizmus támogatása miatt 1994-ben jogi úton felelősségre vont Helmut Voigt ezredesnek, a baloldali és a nemzetközi terrorizmus elhárításáért felelős egység vezetőjének pere kapcsán arra is fény derült, hogy az osztály munkatársai részletes információkkal rendelkeztek két súlyos nyugat-berlini merénylet előkészítéséről, ám mit sem tettek megakadályozásukra. Bebizonyosodott, hogy Voigt ezredes négy hónappal a terrortámadást megelőzően bepoloskáltatta Weinrich szállodai szobáját, és nyilvántartást vezetett az ott megforduló személyekről, amelybe még a takarítónőket is belevette. A Stasi munkatársai még azt is pontosan regisztrálták, hogy a merénylet végrehajtói a robbantást követően 23 perc leforgása alatt jutottak vissza Kelet-Berlinbe. Visszaérkezésüket követően az elkövetőket légi úton menekítették külföldre. Weinrich Belgrád repülőteréről jelentette Carlosnak a „Berlin művelet” sikerét.⁵¹ Hasonló volt a helyzet a „La Belle” diszkó ellen végrehajtott merénylet esetében. A Nyugat-Berlinben állomásozó amerikai katonák kedvelt szórakozóhelye ellen a líbiai titkosszolgálat megbízásából, 1986. április 3-án hajtottak végre három halálos áldozatot és kétszáznál több sebesültet követelő robbantásos

---

⁵¹ Aktenfund: Wie die Stasi Top-Terrorist „Carlos” protegierte. Spiegel online. 30. Oktober 2010. <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/aktenfund-wie-die-stasi-top-terrorist-carlos-protegierte-a-726256-druck.html> (Letöltés időpontja: 2017. augusztus 10.)

TERRORELHÁRÍTÁS

merényletet. Az elkövetők egyike ráadásul a Stasi nem hivatalos munkatársaként, „Alba” fedőnéven volt regisztrálva.⁵²

Arról is szót kell ejteni, hogy a passzív csendestársi szerepen túl a Stasi bizonyos területeken aktív együttműködést vállalt a nyugati terrorszervezetekkel. 1980 és 1982 között a XXII/8. alosztály évi rendszerességgel fegyveres kiképzést tartott a Vörös Hadsereg Frakció tagjainak. A kiképzésekre a korábbiakban már említett 74. számú titkos objektumban, Briesen an der Fluchtban került sor. A Fredrik Kroesen ezredes ellen 1981. szeptember 15-én, Heidelbergben elkövetett merényletet is ilyen kiképzés előzte meg, amelyben a terroristákat szintén az NDK-ban készítették elő a tankok ellen rendszeresített rakéta alkalmazására.⁵³

Nemzetközi együttműködés

Jóllehet a nemzetközi terrorizmus főként a nyugati államokat fenyegette, a megelőzés jegyében a szocialista államok titkosszolgálatai is összefogtak. Preventív intézkedés gyanánt szoros megfigyelés alatt tartották a terrorszervezetek átutazó

---

⁵² ANKER, Jens (2016): „La Belle” und „Maison de France”: Terror in Berlin. Berliner Morgenpost, 2016. 12. 22. <https://www.morgenpost.de/politik/article209058641/Labelle-undMaison-de-France-Terror-in-Berlin.html> (Letöltés időpontja: 2017. szeptember 10.)

⁵³ Mivel a kiképzések időpontjára nem sikerült bizonyítékot találni, az Erich Mielke egykori állambiztonsági miniszter és hat munkatársa ellen megindított eljárást ezen vádpontot illetően 1994. szeptember 16-án megszüntették. Ld. Wunschik: i.m. 44.

TERRORELHÁRÍTÁS

tagjait, és információcserét folytattak a „testvérszervekkel”, elsősorban a szovjet titkosszolgálattal. A többi társszerv esetében már kevésbé gördülékenyen működött a tájékoztatás. A Stasi XXII. osztályának 1987-es statisztikái azt mutatják, hogy az év első három negyedében beérkezett 210 információ közül velük mindössze 12 információt osztottak meg az osztály vezetői. Az információ visszatartás stratégiájának jegyében a keletnémet állambiztonsági szerv a keleti blokk Terrorelhárításért Felelős Egységes Koordinációs Központjának létrehozásához sem járult hozzá.⁵⁴ Gerhard Neiber altábornagy ehelyett a bilaterális információcsere javítására és a szocialista tábor állambiztonsági szervei által 1976-ban üzembe helyezett elektronikus adatbázis (SZOUD) feltöltésére helyezte a hangsúlyt.⁵⁵

Az aktuálisan felmerülő problémák megvitatását, rendezését munkamegbeszéléseken végezték. Magyar viszonylatban több ilyen megbeszélésre került sor a véres terrortámadásai folytán 1500 ember haláláért felelős Iljics Ramirez Sanchez, ismertebb nevén „Carlos” vagy „Sakál” csoportjával kapcsolatban. Carlos rendszeresen megfordult Budapesten, az NDK területét pedig kiindulási bázis gyanánt használta akcióihoz. A nemzetközi figyelem és a politikainyomás következtében azonban mind a

---

⁵⁴ WUNSCHIK: i.m. 12.

⁵⁵ A terrorelhárításnak a bilaterális állambiztonsági együttműködésben elfoglalt fontosságával kapcsolatban sokat elárul, hogy az 1985-ben megjelent kétnyelvű állambiztonsági szakszótár egyetlen címszót sem tartalmazott a terrorelhárítással kapcsolatban. Ld. Magyar–német, német–magyar szakszótár. (Összeállította: Vass Kálmáné) Budapest, BM III/I. Csoportfőnökség Személyügyi és Kiképzési Osztálya, 1985.

TERRORELHÁRÍTÁS

magyar, mind az NDK politikai vezetés számára vállalhatatlanná vált a véreskezű terrorista jelenléte. Eltávolításáról a Stasi és a magyar Belügyminisztérium illetékes vezetői több ízben, így 1979. október 24–25-én, 1980. szeptember 2–3-án, 1981. április 24–25-én és november 9-én Berlinben, 1981. március 19–20-án és 1981. november 11–12-én Budapesten egyeztettek. A veszélyes terrorista eltávolításával kapcsolatban közösen kialakított álláspontot az 1981. november 9-én tartott megbeszélésről készített feljegyzés rögzíti, amely az egykori NDK Állambiztonsági Irataiért felelős Szövetségi Biztos berlini archívumában lelhető fel.⁵⁶ Leszögezi, hogy tartózkodni kell minden olyan lépéstől, amely a terroristákat a szocialista országok ellen hangolná, avagy az ellenfél táborába hajtaná. A magyar és a keletnémet állambiztonság vezetői abban egyeztek meg, továbbra is engedélyezik, hogy a csoport a két ország területét tranzit útvonalként, valamint rövid időtartamú ott-tartózkodás céljára használja. Az emlékeztetőből az is kitűnik, hogy a magyar hatóságok 1981 májusától fogva korlátozó intézkedések bevezetésével tettek kísérletet a budapesti bázis felszámolására, ám a célszemély kiszámíthatatlan reakciójától tartva óvakodtak a határozottabb lépésektől.⁵⁷ Egyértelműen

---

⁵⁶ JOBST Ágnes (2015): A Stasi működése Magyarországon. A keletnémet és a magyar állambiztonság kapcsolata 1955–1989. Budapest. Jaffa Kiadó. 68–69. o.

⁵⁷ Carlos budapesti tartózkodására vonatkozóan ld. bővebben BEKE József – HEGYES Gabriella (2015): A terrorelhárítás kezdetei Magyarországon. A C 79-es dosszié. Terror & Elhárítás, 2015. 1. sz. tek.gov.hu/ft:pdf/4.%20évfolyam%201.%20szám.pdf (Letöltés időpontja: 2017. augusztus 14.)

TERRORELHÁRÍTÁS

megfogalmazódik, hogy mindkét partner szeretett volna megszabadulni az országuk területén időző terroristáktól, lehetőség szerint a tengeren túl akarták tudni őket, amihez a kubai titkosszolgálattól várták a megoldást. A Carlos-féle csoport és a kubai titkosszolgálat képviselője között folytatott megbeszélést 1981 novemberére Budapestre tervezték. A kubai titkosszolgálattal folytatott tárgyalással a magyar és a keletnémet titkosszolgálat azt akarta elérni, hogy a terroristák Közép- vagy Latin-Amerikába helyezték át székhelyüket.⁵⁸

A terrorizmus kezelése szempontjából az 1981-es év több szempontból is fordulatot hozott. Miként korábban a terroristák jelenlétének megtűrését, ezúttal az ellenük való határozott fellépést is a szovjet titkosszolgálat irányította. 1981 novemberének végén volt esedékes Leonyid Brezsnyev szovjet párt- és államfő bonni látogatása, és a KGB a Stasi hathatós közreműködését követelte egy esetleges terrorakció megakadályozásában. Noha a nyugatnémet titkosszolgálat is tudomással bírt egy merénylet tervéről, a szovjet államfő látogatása zavaró körülmények nélkül ment végbe.⁵⁹

---

⁵⁸ Ekkor már Kubában sem látták szívesen Carlost, aki családjával végül Damaszkuszban telepedett le.

⁵⁹ AKTENFUND: Wie die Stasi Top-Terrorist „Carlos” protegierte. Spiegel online. 30. Oktober 2010. <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/aktenfund-wie-die-stasi-top-terrorist-carlos-protegierte-a-726256-druck.html> (Letöltve: 2017. augusztus 10.)

TERRORELHÁRÍTÁS

Miközben a keletnémet állambiztonsági vezetés a szatellit államok keretein belül maradván, a szocialista országok állambiztonsági „testvérszerveinek” együttműködésben gondolkodott, a magyar vezetés felismerte, hogy a terrorizmus visszaszorításában csak széles körű nemzetközi összefogásra alapozva érhetők el eredmények. Mivel a nemzetközi terrrorszervezetek közép-európai útvonala Magyarországon keresztül vezetett – hasonlóan a kábítószer kereskedelemhez –, visszaszorításuk érdekében merült fel a nemzetközi bűnüldöző szervezethez való magyar csatlakozás gondolata. Az MSZMP Politikai Bizottságának döntéséről Ladvánszky Károly belügyminiszter-helyettes tájékoztatta a társszervek képviselőit az 1981. szeptember 10-én Siófokon a szocialista országok részvételével tartott nemzetközi kriminalisztikai szimpóziumon. A résztvevő országok rendőri vezetői, így a keletnémet partnerek is elutasítóan reagáltak Ladvánszky vezérőrnagy bejelentésére. Azzal érveltek, hogy a szocialista blokk államai között fennálló bilaterális szerződések szükségtelenné teszik a nemzetközi szervezetekhez való csatlakozást, helyette a keleti blokkon belül folytatott együttműködés javítását helyezték előtérbe. Az NDK Állambiztonsági Minisztériumának vezetői ugyan elismerték a terrorelhárítás és a kábítószer csempészet elleni hatékony fellépés szükségességét, ám az Interpol tagságot olyan súlyos kockázati tényezőként értékelték, amely nem egyeztethető össze a két ország között fennálló kétoldalú állambiztonsági szerződés tartalmával. Attól tartottak, hogy a tagsággal együtt járó információcsere keretében olyan titkos információk szivárognak ki a Stasi tevékenységéről, amelyekkel az „imperialista titkosszolgálatok” visszaélhetnek.

TERRORELHÁRÍTÁS

Magyarország 1981. szeptember 16-án kérvényezte felvételét az Interpolba, novemberben ténylegesen is csatlakozott a Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Szervezetéhez. Az 1981. november 12–13-án Budapesten tett miniszteri szintű látogatás során⁶⁰ Mielke hadseregtábornok megkérdőjelezte a lépés szükségességét, és ismételten felhívta a figyelmet a nemzetközi szervezetekhez, így az Interpolhoz, a Nemzetközi Valutaalaphoz és a Világbankhoz való csatlakozás veszélyeire.⁶¹ A Horváth István belügyminiszter és Erich Mielke állambiztonsági miniszter közötti találkozó annyiban a terrorelhárítás szempontjából is eredményesnek bizonyult, hogy az 1981. november 12-én megújított kétoldalú állambiztonsági megállapodásba a terrorelhárítást is belevették: „A nemzetközi terrorizmus országaink érdekeit sértő tevékenysége kapcsán, folytatva az eddigi jó gyakorlatot, a Szerződő Felek: a) kölcsönös erőfeszítéseket tesznek a különböző terrorista szervezetek, csoportok tagjainak, céljainak, konkrét tevékenységének felderítése érdekében; b) segítséget nyújtanak a másik fél területén a terrorista szervezetek akcióinak megghiúsítása céljából szervezett támadólagos intézkedések végrehajtásához.”⁶²

---

⁶⁰ ÁBTL 1.11.1. Jelentés a Német Demokratikus Köztársaság Állambiztonsági Minisztériuma küldöttségének a Magyar Népköztársaságban 1981. november 12–13-án tett látogatásáról. Budapest, 1981. november 20.

⁶¹ Jobst: 2015. i.m. (51. jegyzet) 160–161.

⁶² Jobst: 2015. i.m. (51. jegyzet) 67.

TERRORELHÁRÍTÁS

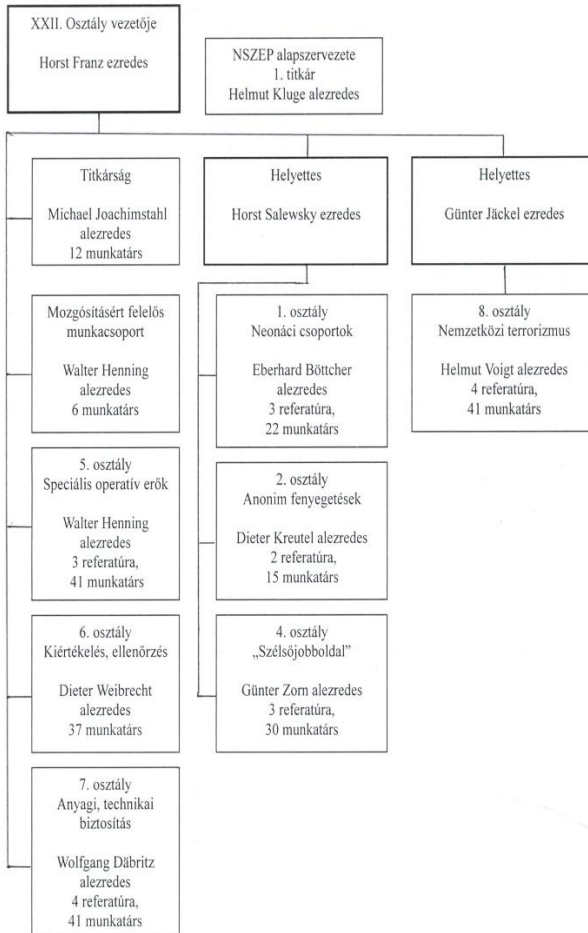
Felelősségre vonás

A népharag 1989 őszén elsöpörte a keletnémet diktatúra esszenciáját intézményes formában megtestesítő gyűlölt hatóságot, az Állambiztonsági Minisztériumot. 1990 júniusában, két hét leforgása alatt beazonosították és őrizetbe vették a Vörös Hadsereg Frakció NDK-ban élő tagjait. A bíróság Susanne Albrechtet, Werner Lotzet, Monika Helbinget, Silke-Maier-Wittet, Henning Beert, Inge Viettet, Sigrid Sternebeckt és Ralf Friedrichet hat és tizenhárom év közötti időtartamra szóló, letöltendő börtönbüntetésre ítélték.⁶³ Erich Mielke egykori állambiztonsági miniszter 1990-ben történt felelősségre vonása során külön vádpontot képezett a terrorszervezet tagjainak intézményes formában nyújtott támogatás, de megrendült egészségi állapotára való tekintettel az ellene folytatott eljárást 1998-ban felfüggesztették. 1997-ben a Stasi másik három, magas beosztású tisztje ellen is vádat emeltek, ám a törvényszék ezeket az eljárásokat az állami szuverenitásra való hivatkozással 1998-ban szintén beszüntette. A sors és az igazságszolgáltatás útvesztőinek fintora, hogy az NDK terrorelhárításának kétarcú voltához hasonlóan a tettesek jogi úton való felelősségre vonása is felemásra sikerült.

---

⁶³ Aufnahme von RAF-Aussteigern in der DDR.
https://de.wikipedia.org/wiki/Aufnahme_von_RAF-Aussteigern_in_der_DDR
(Letöltés időpontja: 2017. augusztus 21.)

TERRORELHÁRÍTÁS

1. kép: A XXII. Terrorrelhárító Osztály szervezete 1988-ban⁶⁴⁶⁴ WUNSCHIK: i.m. 14.

TERRORELHÁRÍTÁS

Irodalomjegyzék

- ÁBTL 1.11.1. Jelentés a Német Demokratikus Köztársaság Állambiztonsági Minisztériuma küldöttségének a Magyar Népköztársaságban 1981. november 12–13-án tett látogatásáról. Budapest, 1981. november 20.
- AKTENFUND: Wie die Stasi Top-Terrorist „Carlos” protegierte. Spiegel online. 30. Oktober 2010. <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/aktenfund-wie-die-stasi-top-terrorist-carlos-protegierte-a-726256-druck.html> (Letöltés időpontja: 2017. augusztus 10.)
- Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára 4.1. A-2019. Gerhard Neiber felszólalása. In: Az állambiztonsági szervek feladatai a nemzetközi terrorizmus elleni harcban. A nemzetközi tanácskozás jegyzőkönyve. Prága. 1979. április 3–5. 14–15.
- ANKER, Jens (2016): „La Belle” und „Maison de France”: Terror in Berlin. Berliner Morgenpost, 2016. 12. 22. <https://www.morgenpost.de/politik/article209058641/Labelle-undMaison-de-France-Terror-in-Berlin.html> (Letöltés időpontja: 2017. szeptember 10.)
- BEKE József – HEGYES Gabriella (2015): A terrorelhárítás kezdetei Magyarországon. A C 79-es dosszié. Terror & Elhárítás, 2015. 1. sz. tek.gov.hu/tt:pdf/4.%20évfolyam%201.%20szám.pdf (Letöltés időpontja: 2017. augusztus 14.)
- GIESEKE, Jens (2001): Die DDR-Staatssicherheit. Schild und Schwert der Partei. Bonn, Bundeszentrale für politische Bildung. 15. o.

TERRORELHÁRÍTÁS

- JOBST Ágnes (2002): A politikai rendőrség létrehozása a Német Demokratikus Köztársaságban. In: A Történeti Hivatal Évkönyve 2000–2001. (Szerk. Gyarmati György) Budapest. Történeti Hivatal. 381–398. o.
- JOBST Ágnes (2015): A Stasi működése Magyarországon. A keletnémet és a magyar állambiztonság kapcsolata 1955–1989. Budapest. Jaffa Kiadó. 68–69.
- NAIMARK, Norman (1996): The Russians in Germany. A History of the Soviet Zone of Occupation 1945-1949. Cambridge - London, Massachusetts - Harvard Univ. Press.
- SAULERLAND, Karol (2001): Harminc ezüst. Besúgások és árulások. Budapest. Helikon Kiadó. 88. o.
- WIEDMANN, Roland (2008): Die Dienstseinheiten des MfS 1950–1989. Eine organisatorische Übersicht. Berlin, Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR (továbbiakban: BStU). 99. o.
- WUNSCHIK, Tobias (1996): Die Hauptabteilung XXII: „Terrorabwehr“. Berlin, BStU. (MfS-Handbuch) <http://www.nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0292-97839421301414> (Leöltve: 2017. augusztus 12.) 7. o.